

“Medborgerkonti kan være en mulighed for at tildele indkomstoverførsler med udgangspunkt i livsindkomster. Ideen bag medborgerkonti er at lade personer med en relativt høj livsindkomst selv finansiere indkomstoverførsler, hvis primære formål er at omfordele indkomster over livet. Det overordnede princip ved medborgerkonti er, at der oprettes en individuel konto til alle, hvortil de årligt indbetaler en fast andel af deres erhvervsindkomst. Samtidig sættes skatterne ned. Når en person opfylder kriteriet for at få tildelt en af de indkomstoverførsler, der indgår i ordningen, trækkes udbetalingerne fra vedkommendes konto. Ved pensionstidspunktet opgøres indestående på kontoen og i tilfælde af overskud udbetales dette som et tillæg til folkepensionen.”

Fra kapitlet “Medborgerkonti”, Dansk Økonomi, forår 2005

Perfektionens politiske holdeplads

Af Claus Hjort Frederiksen¹

VK-regeringen var en reformregering, som tog fat om strukturerne i det danske samfund og derved fremtidssikrede et robust samfund. Vi nedbragte gælden og vor økonomiske politik sikrede, at udlandets tillid til dansk økonomi er stor. Vi betragtes som sikker havn. 00'erne var også præget af, at Socialdemokraterne og SF'erne på alle områder modarbejdede denne politik gennem endeløse overbud kulminerende med fantasiprojektet Fair Løsning.

Som minister i VK-regeringen mærkede jeg omgivelsernes mangesidede pres. På den ene side stod de økonomiske eksperter og anbefalede drastiske reformer, og på den anden side stod oppositionen klar til at overbyde vores økonomiske politik. Det var i dette grænseland, vi måtte regere og agere op igennem 00erne.

Vi flyttede ind i ministerkontorerne i kølvandet på Nyrup-regeringens brud på den efterlønsgaranti, som Socialdemokraterne havde udstedt i valgkampen i 1998. Der var gået over tre år, men løftebruddet stod stadig skarpt indprentet i danskernes erindring. Derfor måtte VK-regeringen tage tyren ved hornene og adressere den manglende tillid med ansvarlig og gennemsigtig politik. Vi skulle levere de nødvendige politiske svar på en gennemskuelig facon, så danskerne kunne identificere sig med vores økonomiske politik og måle os på resultaterne heraf.

Personligt mærkede jeg hurtigt det rasende politiske tempo, man som minister agerer i. Den offentlige debat kan være meget overfladisk og skabe et nødtvungen fokus på strømnet kommunikation, hvor kompliceret nationaløkonomisk stof bliver kogt ned til letforståelige budskaber.

¹ Claus Hjort Frederiksen er medlem af Folketinget for Venstre samt tidligere beskæftigelses- og finansminister.

346 Dette har medier, vælgere og politikere over et bredt partipolitisk spektrum alle erkendt og tilpasset sig.

En sådan erkendelse kan man ikke beskyldte DØR for at have nået i deres udarbejdelse af vismandsrapporterne. At lefle for de pædagogiske fremstillinger for at lokke husarerne ind har aldrig været vismændenes kop te. Det måtte jeg selv konstatere knap tre år inde i min embedsperiode, da jeg fik stukket DØR's diskussionsoplæg i hånden i efteråret 2004.

DØR flytter intellektuelle hegnspæle

Jeg havde hjembragt den halvårige rapport for at læse vurderingen af de økonomiske udsigter, så jeg kunne deltage i de økonomiske diskussioner på et nogenlunde oplyst grundlag. Derfor kastede jeg mig straks over konjunkturvurderingen og fortsatte indtil miljøafsnittet. Her kom min intellektuelle kapacitet for alvor på prøve, og jeg overvejede at stoppe læsningen, kaste håndklædet i ringen og lægge rapporten til side, men jeg fornemmede alligevel, at jeg muligvis kunne drage nytte af de anvendte analytiske tilgange.

Jeg nåede til kapitel III, og her må jeg erkende, at jeg bevægede mig ud på dybt vand. På side 194 kunne jeg konstatere, at den hypotetiske værdisætningmetode var blevet kritiseret fra flere sider. Nogle økonomer var enige i, at det overordnet var en meningsfuld fremgangsmåde, men tillod sig alligevel at sætte spørgsmålstejn ved den hypotetiske metode – særligt om respondenterne i virkeligheden var parate til at betale de beløb, som de gav udtryk for.

Jeg skal ikke drøfte metoderne her, men henvise interesserede til side 202 og fremefter, hvor de hypotetiske værdisætningsmetoder gennemgås. I stedet vil jeg gå direkte på fuglene. De kontroversielle spørgsmål, som den hypotetiske værdisætningsmetode belyste, var bl.a.: hvor stor er betalingsvilligheden for at bevare uspecificerede (truede) fuglearter ved at bruge contingent ranking/choice experiments, hvor respondenterne skal afveje ændringer i antallet af truede fuglearter overfor andre miljø- og helbredseffekter.

Til min store overraskelse læste jeg, at nogle undersøgelser havde påvist en betalingsvillighed på over 2.000 kr., selvom de fleste respondenter estimerede en betalingsvillighed på omkring 200 kr. for at bevare en truet fuglearart. Schou m.fl. fandt i deres undersøgelse en betalingsvillighed på 22 kr. pr. pct. ændring i bestanden af agerhøns i Danmark, mens Mcmillan m.fl. (2002) finder en betalingsvillighed på 3-27 kr. pr. pct. ændring i antallet af vildgæs i Skotland. Jeg kunne ligeledes erfare, at der fandtes mange internationale undersøgelser, som man ikke kunne forbigå i stilhed: Traversi og Nijkamp havde fundet en betalingsvillighed på 2.174 kr. pr. truet fuglearart, og Foster og Mourato afvejer antallet af truede fuglearter og udgiften til brød i England til en betalingsvillighed på 148 kr.

Den hypotetiske værdisætningsmetode begrænser sig imidlertid ikke til truede fuglearter. Ifølge Schou falder villigheden til at betale markant, når det drejer sig om at redde truede plantearter. Respondenterne vil således kun betale 2-3 kroner pr. pct. ændring i antallet af vilde planter, hvilket faktisk er et rystende lille beløb, hvis vi sammenholder det med agerhøns.

Fremgangsmåden syntes aldeles oplagt at anvende på beskæftigelsesområdet. Vi kunne f.eks. sætte undersøgelser i gang om borgernes betalingsvillighed til aktiveringsstøtte til de ledige, hvis det skal afvejes med at sikre X Factor-udsendelser 52 uger om året? Hvordan mon sammenhængen mellem kunstige negle og udgifterne til at udarbejde arbejdspladsvurderinger er? Og hvad er betalingsvilligheden for at bevare DØR i forhold til at redde en truet frø?

Af uransagelige årsager fandt den hypotetiske værdisætning aldrig sin vej ind i Beskæftigelsesministeriet. Derfor er der mange betalings- og adfærdsmæssige sammenhænge, der aldrig blev afdækket, og jeg må derfor erkende, at jeg har ageret på ufyldstgørende informationer som minister. Ikke desto mindre betragter jeg dette som et grundvilkår i politik.

Vi lytter til økonomer, men...

En erfaren økonom fortalte mig engang, at den økonomiske videnskab

ikke skal betragtes som andet end et fagligt indspark. Fagligheden skal jo kombineres med politiske præferencer og sættes ind i det handlerum, som omgivelserne – herunder den parlamentariske situation – definerer. Denne udlægning taget i betragtning, er jeg stolt over den overordnede økonomiske linje og de reformer, som VK-regeringen opnåede i sin levetid.

Vi har ikke altid været enige med DØR. Og det skyldes jo, at der oftest er forskel på den politiske virkelighed og økonomernes opfattelse af virkeligheden. Det Radikale Venstre har haft som slogan, at de lytter til økonomer. Underforstået, at så følger partiet også økonomernes råd. Jeg har haft det mere ambivalent. Ikke forstået på den måde, at jeg ikke vil lytte til økonomernes vurderinger og analyser (særligt hvis de er udregnet efter den hypotetiske værdisætningsmetode), for det er afgørende for en regering at kende den økonomiske substans, og i den forbindelse er DØR, Nationalbanken, finansministeriets egne økonomer, OECD m.fl. helt afgørende.

Men i politik er økonomernes vurdering ikke nok. Man skal også skabe forståelse hos vælgerne og skaffe 90 mandater for sin politik. Lad mig give et eksempel: Økonomer har igen og igen kritiseret skattestoppet på fast ejendom ud fra argumentationen om, at man ikke kan flytte fast ejendom ud af landet. Men hvad gør jeg, hvis jeg samtidig ønsker, at mennesker skal eje deres egen bolig? Skal jeg så underkaste mig økonomernes anbefalinger?

Den samme problemstilling gælder for det generelle skattestop. Her vil den økonomiske videnskab råde mig til at sætte skatterne op for at skabe balance i nationalregnskabet. Men hvad hvis jeg ønsker at nedbringe det samlede skattetryk? Skal jeg så lytte til økonomerne eller løse problemerne på en mere pragmatisk måde?

Ærlighed og ansvarlighed var de dyder, hvor på VK-regeringen baserede sin økonomiske politik. Vi leverede de politiske tiltag, vi havde lovet i valgkampen, og vi var ærlige overfor vælgerne ved at respektere det mandat, de havde givet os. Af denne grund har kommentatorer hæftet prædikatet kontraktpolitik på vores embedsperiode. Prædikatet postulerer nærmest, at overholdelse af centrale valgløfter er undtagelsen frem for reglen i dansk politik. Og selvom den nuværende regering har gjort sit for at understøtte det postulat, så vælger jeg at betragte prædikatet

som en simpel anerkendelse af vores evne til at holde vores løfter.

349

Vejen til strukturel balance

Vores regeringsgrundlag fra 2001 omfattede fire økonomiske hjørneste: 1) Fortsættelse af fastkurspolitikken, 2) nedbringelse af den offentlige gæld og renteudgifterne, 3) robust overskud på betalingsbalancen samt 4) fastholdelse af inflation og rente på et lavt niveau.

Fastkurspolitikken har i år fejret 30 års jubilæum. Det var i sin tid en drastisk beslutning, der har vist sig at have afgørende indflydelse på den reformdagsorden, som dansk økonomi er slået ind på siden. Teoretisk argumenterer nogle økonomer for, at en fastkurspolitik ikke er det optimale valg af valutakursregime. Sådanne argumenter bygger dog på kortsigtede økonomiske gevinster, og det er min klare overbevisning, at fastkurspolitikken har vist sit værd for dansk økonomi ved at skabe stabilitet og tryghed omkring kronens kurs.

En anden stabiliserende faktor er balance i budgetterne. I hele perioden fra 2001 frem til 2008 lå den strukturelle offentlige saldo over det opstillede målinterval, og Danmark havde nogle af de største overskud på de offentlige finanser blandt samtlige EU-lande i årene 2005 til 2008. Det betød, at statsgælden blev mere end halveret, og at renteudgifter i 2008 kun udgjorde omkring en tredjedel af renteudgifterne i 2001. Således bragte vi den offentlige gæld ned i et hurtigere tempo, end hvad den tidligere regering havde planlagt i sin oprindelige 2010-plan og vendte den nettogæld, som vi havde arvet fra Nyrup på 268 mia. kr., til et nettotilgodehavende på 92 mia. kr., inden krisen ramte Danmark.

Den stærke danske betalingsbalance var ligeledes én af de vigtigste årsager til, at dansk økonomi blev opfattet som en sikker havn for investorerne under den voldsomme europæiske gældskrise. Overskud på betalingsbalancen indikerer, at vi er i stand til at finansiere vores private og offentlige gæld inden for landets grænser, hvilket naturligt gør dansk økonomi mindre sårbar overfor den bølgende finansielle uro. I en tid, hvor investorer løber skrigende væk fra flere europæiske lande, har markederne grundlæggende tillid til dansk økonomi, fordi VK-regeringen traf de nødvendige finanspolitiske dispositioner i god tid.

Vores lave rente markerer ligeledes en grundlæggende tiltro til dansk økonomi. Renten har været ekstraordinært lav i 00erne set i et historisk perspektiv. Det skyldes dels et internationalt lavt renteniveau, men er også en belønning af vores fokus på at sikre sunde offentlige finanser. Det kan hurtigt gå galt, hvis man som land udviser finanspolitisk uansvarlighed. Skrækeksempel på den onde spiral er Grækenland, som er endt i en gælds- og tillidskrise med stigende renter som konsekvens.

VK-regeringen var en reformregering

Udover en række store reformer som kommunalreformen, hvor 275 kommuner blev til 98 og 14 amter til 5 regioner, domstolsreform, politireform, fritvalgsreformer, behandlingsgaranti i sundhedsvæsenet, enstrenget beskæftigelsessystem m.v., så er det værd at notere en række kendsgerninger om den økonomiske politik, VK-regeringen førte.

Vi gennemførte i 2006 velfærdsreformen, som forhøjede tilbagetrækningsalderen (indfasning blev fremrykket i Reformpakke 2020). Vi gennemførte skattereformer, som ad tre omgange sænkede marginalsatten (2004, 2007, 2009).

Og vi gennemførte en stribe ændringer i arbejdsmarkedspolitikken, som tilsammen udgjorde en virkningsfuld reform, der betød, at det bedre kunne betale sig at arbejde og dermed øgede arbejdsudbuddet. Der skete i perioden 2001 til 2008 således en markant fremgang i beskæftigelsen, og i juni 2008 kom arbejdsløsheden under 50.000. Alle ledige kunne rent faktisk sidde i Parken.

Efter krisen steg ledigheden igen, men fra et meget lavere niveau end i mange andre europæiske lande, og vi er således kommet mere skånsomt gennem krisen.

Men krisen kostede også på den danske bundlinje, og derfor måtte vi gennemføre en række tiltag, der ville sikre genopretning af dansk økonomi, så vi kunne efterleve EU-henstillingen. Derfor gennemførte jeg som finansminister i maj 2010 Genopretningspakken, der tacklede de forventede overskridelser af EU's 3 pct.'s grænse i Vækst- og Stabilitetspagten.

Det var ingen dans på roser. For tiltagene omfattede nulvækst på de offentlige budgetter, fastfrysning af grænser i skattesystemet, dagpenge-reform og andre målrettede besparelser.

I de gode år vendte vi offentligt underskud til overskud, og dermed skabte vi også grundlaget for de aktive krisepolitiske tiltag, der blev taget, da bølgerne fra den internationale finanskrisen skyllede ind over Danmark i 2008. Vi satte ind med massive offentlige investeringer, SP-udbetalinger og skattelettelser. Det virkede, og vi holdt arbejdsledigheden i ave.

Ingen kunne dog forudse finanskrisens langvarige effekt på dansk økonomi. Og selvom Genopretningspakken sikrede, at vi overholdt EU-henstillingen, tog den ikke fat på de langsigtede økonomiske udfordringer som f.eks. faldende indtægter fra Nordsøens olie- og gasudvinding og den demografiske udvikling, der allerede i 2006 var omdrejningspunktet for det brede forlig om Velfærdsaftalen, som bl.a. inkluderede, at folkepensionsalderen fra 2025 ville blive reguleret i takt med restlevetiden for 60-årige.

I regeringen så vi os derfor nødsaget til at fremlægge en ny plan, der blev døbt Reformpakken 2020, som bl.a. omfattede en kortere efterlønsordning og en fremrykning af Velfærdsaftalens forøgelse af efterløns- og folkepensionsalderen med fem år. Statsminister Lars Løkke Rasmussen varmede op til tilbagetrækningsreformen i sin nytårstale, og vi fremlagde efterfølgende de konkrete reformelementer, hvor vi fandt i alt 47 mia. kr. inklusive 24 mia. kr. fra Genopretningspakken. Derved sikrede vi strukturel balance på de offentlige finanser frem til 2020.

Alternativet til VK

En af de største udfordringer i livet som finansminister var at holde fast i de økonomiske rammer, som blev vedtaget ved især de årlige budgetfor-handlinger med kommunerne.

Det er en ofte fremsat påstand, at vi ikke styrede de offentlige udgifter stramt nok. Og af og til bliver det endog hævdet, at de steg hurtigere under VK-regeringen end under Nyrup i halvfemserne. Det er ikke rigtigt. Den gennemsnitlige årlige vækst i det offentlige forbrug under Nyrup/

352 Lykketoft-regeringerne steg 2,4 pct. hvorimod det under VK kun var 1,7 pct. i perioden 2001 til 2008, hvor den internationale krise ramte Danmark.

Når man i 00erne ville bruge 1 krone ekstra, blev der reelt anvendt 2 kroner. Og selvom det stod værre til i 90erne (her brugte man 2,5 kr. i ekstra offentligt forbrug, hver gang man skulle bruge 1 kr.), så har det været afgørende for os i større omfang at sikre en budgetoverholdelse. Forskellige tiltag har været forsøgt i vores regeringstid, f.eks. i form af forskellige typer af modregning, hvis kommunerne overskred de kommunale budgetter. Mange husker Thors hammer. Senest har et bredt flertal i Folketinget vedtaget den budgetlov, som VK-regeringen foreslog i forbindelse med Reformpakken 2020. Budgetloven indebærer et helt nyt udgiftspolitisk styringsystem, som blandt andet omfatter bindende udgiftslofter for stat, kommuner og regioner, og som samtidig er afstemt efter det centrale mål om balance på de offentlige budgetter i 2020. Og med budgetloven kommer DØR også til at spille en afgørende rolle. Det bliver spændende at iagttage.

Det er glædeligt, at de partier som bidrog til at skabe et stort pres på finanspolitikken op gennem 00erne, nu er kommet på bedre tanker. I årene før valgkampen var det alene på VK-regeringen og Dansk Folkepartis initiativ, at de afgørende aftaler med Genopretningspakken og Tilbage-trækningsreformen blev gennemført. Jeg husker tydeligt overvejelserne. Selvom vi i regeringen vidste, at reformerne var nødvendige, så krævede de mandsmod at effektuere i en situation, hvor vi på forhånd kunne se, at det ville være vanskeligt at samle de nødvendige 90 mandater, og hvor det ville være vanskeligt at skabe folkelig forståelse for reformerne. For det politiske klima var dengang sådan, at hver gang, der blev stillet forslag om at spare 5 mio. kr., så brød helvede løs på tinge. I stedet for at bidrage til de nødvendige beslutninger, så fremlagde Helle og Villy Fair Forandring og Fair Løsning – luftige planer, der kunne løse alt med 12 minutter – og derved lagde de fundamentet til en tilbagevenden til en situation, der minder om den løftebrudsaura, Nyrup ikke kunne slippe af med.

Derfor tenderer det topmålet af hykleri, når man hører daværende oppositionspolitikere beskyldte VK-regeringen for at have ført en slap

finanspolitik. Sådanne påstande bygger ikke bare på en underkendelse af samtidens politiske virkelighed, men også en historieløs benægtelse af sin egen rolle i den politiske beslutningstagning og debat.

Heldigvis sejrer fornuftens dagsorden oftest til sidst – en reformdagsorden, som også DØR har sin andel i. Umiddelbart er DØR allervigtigst, når det drejer sig om at identificere fremtidige økonomiske udfordringer. Og selvom mulighederne for at følge de medfølgende politiske anbefalinger til perfektion oftest er stærkt begrænsede, så lykkedes det alligevel VK-regering at følge DØR's anbefalinger på en lang række områder. Således at de overordnede finanspolitiske udfordringer i 00erne blevet identificeret, tacklet og løst. Derfor har Danmark i dag holdbare offentlige finanser, den internationale tillid til dansk økonomi er stor, og Danmark er et af de få lande i verden, der fortsat er AAA-ratede. Jeg siger tak for samarbejdet og ønsker tillykke med jubilæet.